

Bartók Béla emlékezete

Tíz évvel ezelőtt, 1945. szeptember 26-án halt meg a new-yorki West Side Hospitalban Bartók Béla, a század egyik legnagyobb zeneszerzője, zenetudós és folklorista, káprázatos tudású zongoraművész, a haladó gondolat és művészet bátor harcosa.

Bartók Béla alkotóereje teljében, felfelé ívelő útjának tetejéről ragadta el a halál. Sok fontos tervét már nem valósíthatta meg, több megkezdett műve befejezetlen maradt. „Csak azt sajnálom, hogy tele podgyással kell elmennem” — mondotta orvosának halálos ágyán. A bartóki életmű azonban így is teljes, élete és munkássága példaképpé szolgálhat hosszú időnkig minden zeneszerző, minden népe ügyéért harcoló muzsikussá számára. Ha későbbi korok emberei meg akarják tudni, hogyan küzdött és szenvedett a mi korunk embere és hogyan találta meg a sok szenvedés után a beteljesülést, a békét, a harmóniát — akkor Bartók zenéjét kell majd hallgatniok. Rá igazán illik Stefan Zweig néhány sora: „Mert mi más, ha nem az teszi a költői hivatást és küldetést, hogy az idők tűzét és a felhők dörgését prófétai módon előre megérzi, hogy minden idegét megfeszíti és meggyőzri az átváltozás vajdása?”

Nagyszentmiklóson (ma Sanmicleausulmare Romániában) született 1881. március 25-én. Apja a nagyszentmiklósi földműves-iskola igazgatója volt, magárahagyatottságában is törekvő, kezdeményező ember, akinek otthonában a zene iránt fiatalon nagy fogékonyságot mutató gyermek természetny indítékot adó, meleg otthonra találhatott. Ötéves korában már zenét tanult, két év múlva felfedezték, hogy abszolút hallása van. Anyja visszaemlékezéseiben olvashatjuk, hogy mikor az iskolában a Dunáról tanult, annak folyását eredetétől a Fekete-tengerbe ömléséig egy hosszabb zongoraműben megzenésítette, amelyet tizenéves korában egy Beethoven-szonátárral nyilvános hangversenyen is előadott. A gyermek-Bartók első műveiből képet alkothatunk azokról az elhatározó benyomásokról, amelyek mindvégig elkísérték munkásságát. Első műve, a *Duna folyása* egyben szimbolikus mű is, amelyben előre veti árnyékát az alkotó, küzdő férfivá nőtt szerző életműve: a Duna motívumát a műben következetesen végigvezeti, különböző dunamenti népek ábrázolására jellegzetes népies dallamokat használ fel. Mindebben már megnyilatkozik a későbbi Bartók világnézete, politikai felfogása, akinek gondolatvilágában a Dunavölgy népeinek testvéri együttélése, a sovínyműstől mentes hazafiság az alapeleme. Ezért gyűjtötte és tanulmányozta egész életén át a magyar, román, szlovák és délszláv dallamokat, de távolabbi népek dallamkincsét is. Népdalgyűjtő zenetudományi, folklorisztikai munkássága a béke, a népek közötti testvériség eszméjét szolgálta. Ezt a célkitűzést és küzdelmet honorálta a Béke-Világatnacs legutóbbi ülészaka Helsinkiben, amikor posthumes békedíjjal tüntette ki, ez a célkitűzés sugárzik számtalan leveléből és zenetudományi kiadványából. Egy neves román kutató-társának, Octavian Beu-nak írta 1931-ben: „Hiszem a népek testvériségét, az összes háborúk és ellentétek ellenére hiszek ebben a testvériségben, tudatosan hiszek ebben, amióta megtaláltam zeneszerzői hivatásomat. Megpróbálom, hogy amennyiben erőm engedi, ezt az eszmét szolgáljam zenémmel”.

Az ifjú Bartók pályája kezdetén tudatosan magyar komponistát akart lenni, magyar zenét akart írni. Tünetelen magyaros ruhákban járt, levélpapírjain magyar címer domborodik, 1904-ben nagyszabású program-szimfóniát írt Kossuthról és a magyar szabadságharcról, amelyben kigúnyolta az osztrák császári himnuszt. Valóságos forradalmi merészség volt ez a századforduló tájékán.

Az ifjú Bartókot azóta hatalmasra nőtt diáktársak buzdítják és segítik, *Kodály Zoltán*, *Weiner Leó*. Mindháman érzik küldetésüket, hogy meg kell teremteniük az új magyar zenét, de ennek nyelve nem lehet sem a népies műdal, sem a csárdás, vagy a magyar nótá nyelve, de még a verbunkos valamikor nemzeti felemelkedési törekvéseket hordozó, de akkor már többnyire sablonokba fulladó stílusa sem. Mindaz, amit a 19. század végének romantikus fellángolása magyarnak és népinek hitt és hirdetett, részint sejtetes, részint pedig idegen, álmagyar volt. Ennek a népszerű nemzeti zenének persze megvolt a maga történelmi funkciója, politikai küzdelmekben egységbefoglatja az ország különböző társadalmi rétegeit, a nemességtől a középosztályon át a nép bizonyos rétegéig — anélkül azonban, hogy a néphez igazán köze lett volna. A világ zenei köztudata *Liszt* magyar rapszódiaiból és *Brahms* magyar tánccaiból ismeri legjobban ezeket a dallamokat. Budapest abban az időben *Wagner*ért és *Brahms*ért lelkesedett, magyar zenén legfeljebb a kávéházi cigányzenét értékelték, a vidék magyarsága viszont ösztönösen gyűlölte Budapestet, „a német zenei gyarmatot”, s nem érezte magáénak a főváros zenei intézményeit. Gyökérfelen kozmopolitizmus, dilettáns félműveltség: ez volt a zenei helyzet hazánkban 1900 körül, amikor a két ifjú küzdőtárs, Bartók és Kodály megkezdte munkásságát.

A magyar népzene jelentőségének felismerésében Bartóknak voltak elődei, bizonyos gyűjtés már a 19. században is folyt, de tudománytalanul, a népies műzene és az igazi népzene állandó összekeverésével. A század végén *Vikár Béla* kezdte el a fonográfus népdalgyűjtést. A fiatal Bartók és a fiatal Kodály figyelme egyidőben fordult az igazi népdal felé, Bartók 1904-ben jegyezte le először népdalt, s a következő évben már népdalgyűjtő tanulmányútra kért ösztöndíjat. Kodály 1905-ös nagysikerű gyűjtőútja meggyőzi

mindkettőjüket a népzene gyűjtésének használatlan fontosságáról.

Az a lassanként összegyűlő többezer dal-lam, amelyeket az elkövetkező években jegyeznek le és dolgoznak fel, rendkívüli meglepetést keltett, nemcsak a gyűjtők, hanem az egész magyar zenei műveltség számára is. Régi évszázadok erőteljes virágzását, lényegesen különbözőt az addig ismert műdaloktól, egy valóságos elsüllyedt világot fedeztek fel, szinte egy darabot az ázsiai zenekultúrából Európában. Hatalmas feladat várt Bartókra, nemcsak népszerűsíteni, folklorisztikailag tudományosan feldolgozni ezt a gyűjteményt, hanem zenei közkinccsé tenni, azaz olyan műzenét alkotni, amely magyar, de ugyanakkor európai is — népi de a kort is megszólaltatja. Ehhez a feladathoz pedig nemcsak a paraszzenét kellett megismernie a fiatal muzsikusknak, hanem a zenetörténelmi hagyományokon túlmenően a kor zenéjét is. Így ismerkedik meg nem nyomtalanul egymás után *Richard Strauss*, *Debussy* és *Schönberg* zenéjével, *Stravinszkij* oroszos, fiatal korszakával. Csak így tudta áttörni a magyar zene sokévtizedes germain burkát, csak így juthatott túl a német utóromantika kőfalán, most már megindulhat a nagy munka: az új magyar műzene megteremtése, lerázva az egyoldalú német zenei műveltség és az álmagyar népiesség bilincseit.

Szülőföldjén a nagy Bartók-művek hosszú sora, 1908-ban a *Két portré*, 1910-ben a *Két kép*, 1923-ban Pest-Buda egyesítésének évfordulójára a *Táncszüet*, 1930-ban a csodaszarvassá váló kilenc fiú története, a *Cantata Profana*, 1936-ban az európai zene új korszakának egyik kibontakoztatása, a modern zene nagy összefoglalása: *Zene háros és üdöngőszerekre, cseleztárol*. S e nagy műveket követi Amerikában a *Concerto*, a nagy *Hegedűsonáta* és végül a beteljesítés, a leszűrés, az életmű nagy lezárása, a *3. Zongoraverseny*, melynek komponálása szinte már versenyt fut a halállal, s amelyet néhány ütem híján mégis sikerült befejeznie. 1917-ben nyílt meg előtte az Operaház, bemutatották nagy balettjét, a *Fából faragott királyit*, majd egy évvel utóbb operáját, a *Kékszakállú herceg várát*. E két színpadi művet követte még egy, a *Csodálatos mandarin* 1926-os költői bemutatója.

Bartók művei kezdetben semmi visszhangot nem keltettek, közöny, de igen sokszor gúny és támadás fogadja őket. Az úri Magyarország, a milleniumi álmokban élő osztályok kinevelik és üldözik a merészhangú szerzőt. Az akkori úri osztályok nem nézték jó szemmel, hogy a szegényparasztsághoz közelített. Bartók zenéjében veszélyes ellenfelet szimatolt ez a közömbösen tepsődő réteg, amely kegyes szólamokkal és barokkos fényűzőmázzal kendőzte el a kor problémáit. Bartók már fiatalon, 24 éves korában írt egyik levelében keményen bírálja ezt a réteget, a magyar úri osztálynak nincs képessége a magasrendű művészetre, állapítja meg. Ezek *„félturakból álló züllött társaság”* — akikkel nem érdemes vesződni, *„hagyjuk a szamarakat szamaroknak lenni és menjünk minden szellemi produkciótól kiüldözve”* — írta 1907-ben elke-szeredetten, kiabrándultán.

A harmincas évek közepétől, de főleg az osztrák „Anschluss”-tól, a hitlerizmus egyre fenyegető terjeszkedésétől kezdve Magyarország helyzete egyre nyomasztóbbá válik. Bartók ebben az időben fokolozatosan visszavonult, 1940-ben nyugdíjaztatta magát a Zeneművészeti Főiskolán. Kezdetül fogva megvetéssel fordul a fasizmus ellen. 1938-ban írta: *„az a közvetlen veszély forog fenn, hogy Magyarország is megadja magát ennek a rabló és gyilkos rendszernek”*. A második világháború kitörése döntő lökést ad elhatározásának, 1940 őszén, nehéz és fájdalmas búcsúversenytel, október 8-án rendezett búcsúhangverseny után elhagyta hazáját örökre, feleségével együtt New Yorkba indult. Ez időben írja meg híres végrendeletét, amelyben lerögzíti politikai állásfoglalását: *„temetésem a lehető legegyszerűbben történjék. Ha netán halálom után utcát akarnának nevemről elnevezni... akkor kívánságom ez: mindaddig, amíg a budapesti volt Oktogon Nr. 5 a volt Körönd azoknak az embereknek a nevével van elnevezve, akikről jelenleg van (Hitler és Mussolini) továbbá mindaddig, amíg Magyarország erről a két emberről elnevezett tér, vagy utca van, vagy lesz, rólam ez országban ne nevezzenek el sem teret, sem utcát, sem nyilvános épületet”*.

A tudatosan vállalt önkéntes száműzetés igen nehezeget esett. 1941-ben már a hazatérés terve foglalkoztatta, *„ha már mindenütt rossz, akkor inkább otthon van az ember”* — írta. Az első amerikai évek különösen nehezek voltak számára. Ekkor már nem egészséges, már benne lappang a kór, amely nemcsak a véget vet életének, s amelyet az utolsó percig titkoltak előle: a fehérvérűség. Első amerikai hangversenyei nem jáltak a várt sikerrel, tudományos és művészi elhelyezkedése nem méltó szellemi rangjához. Aztán egy utolsó nekilendülés következik művészbártaí és honfitárs-pártfogói segítségével: *Kusszevickij*nak megírja a *Concerto-t*, *Yehudi Menuhin*nak a *Hegedű-szólosonátát*, elkeldi a 3. Zongoraversenyt, *Primrose*-nak a brácsaversenyt. A következő hír már a tragikus halálhír volt tíz évvel ezelőtt, 1945. szeptember 26-án. A germán imperianizmustól, ellenségeitől megszabadult hazáját és a felemelkedés hatalmas lehetősége előtt álló népet már csak halhatatlan szelleme üdvözölhette.

Király József,

a Csongrád megyei Bartók-Emlékbizottság titkára

NAPIREND

SZEPTEMBER 25., VASÁRNAP

IDOJÁRSÁJELENTÉS

Várható időjárás vasárnap estig: Változó felhőzet, néhány helyen záporos, zivatar. Helyenkint reggeli köd. Mérsékelt északkeleti szél, hűvös éjszaka, enyhe nappal.

Várható legmagasabb nappali hőmérséklet vasárnap 19—22 fok

MOZI

Szabadság: Vasárnap fél 4, háromnegyed 6 és 8, hétköznap háromnegyed 6 és 8; Gázolás. — Uj magyar film (szeptember 28-ig).

Vörös Csillag: Vasárnap 4, negyed 7 és fél 9, hétköznap negyed 7 és fél 9; Gázolás. — Uj magyar film (szeptember 28-ig).

Páklya: Vasárnap fél 4, háromnegyed 6 és 8; hétköznap háromnegyed 6 és 8; Jó idő esetén az esti előadás a Kert-moziban: *Volpone*. — Francia film (ma utoljára): *Hétfőtől: Marina sorsa*. — Színes szovjet film (szeptember 28-ig).

Ma délelőtt fél 11-kor matiné a Vörös Csillag-moziban: *Ifjú garda*. — II. rész.

Későnyitók csak a híradó utáni szünetben mehetnek be a nézőtérre.

HETI SZÍNHÁZI MŰSOR

Nemzeti Színház
Ma délután 3: A szelstyei asszonyok.
Este fél 8: A szelstyei asszonyok.

Hétfőn nincs előadás.
27-én, 7: *Vannak még kfsértekek*.
28-án, 7: A szelstyei asszonyok.
29-én, 7: A szelstyei asszonyok.
30-án, 7: A szelstyei asszonyok.

KAMARASZÍNHÁZ

(Postás Kultúrothon, Vásárhelyi sugárút 21.)

Vasárnap; szerdán és pénteken este fél 8, vasárnap délután 3 órakor is: A néma levente.

MŰZEUM

Fehértő élővilága (Kultúrpalota, Roosevelt tér). Múzeum Képtár (Horváth Mihály utcai üvegcsarnok) hétfő kivételével mindennap délelőtt 10 óratól délután 6 óráig.

KÖNYVTÁRAK

Somogyi Könyvtár: Kölesönzés hétköznaponként 13—18 óráig. Olvasóterem és kutatószoba nyitva vasárnap kivételével 10—19 óráig. Ifjúsági kölesönző (Takarékár u. 8.) kölesönzési szolgálat 12—16 óráig.

Járás: Sztálin krt. 54; Kölesönzés szerda kivételével minden hétköznap délután 3—6 óráig, szombaton délelőtt 10—1 óráig, délután 2—6 óráig.

Gorkij Könyvtár: Hétfőn; szerdán, pénteken: 8—12-ig, 13—17-ig, kedden, csütörtökön: 10—12-ig és 13—19 óráig, szombaton 8-tól 13 óráig van nyitva.

Egyetemi Könyvtár: Olvasóterem: hétfőn 2 óratól háromnegyed 9-ig, keddtől szombatiig: 10 óratól háromnegyed 9-ig, vasárnap: 9 óratól háromnegyed 1-ig. Kölesönzés: hétfőn 2 óratól háromnegyed 8-ig, kedden 12 óratól háromnegyed 6-ig, szerdán 10 óratól háromnegyed 4-ig, csütörtökön 12 óratól háromnegyed 6-ig, pénteken 10 óratól háromnegyed 4-ig, szombaton 10 óratól 1-ig. Kutatószoba: délelőtt 10-től este 6-ig nyitva.

Juhász Gyula Kulturális Könyvtára: Nyitva hétfőn, szerdán, szombaton 14—19 óráig, kedden és pénteken 14—18 óráig.

ÁLLATORVOSI INSPEKCIÓS SZOLGALAT

Szeged város területére

1955. szeptember hó 24-től október 1-ig este 18.30 h-tól reggel 06.00 h-ig (vasárnap nappal is) ki-zárólag első segély és nehézelés esetére inspekciós dr. Roszt Ince állami állatorvos. Lakása Gorgoly u. 6. szám.

ARACSI LAJOSNÉ szül. Barány Irén f. hó 23-án elhunyt. Temetése 26-án du. 3. Gyevi-temetőben.

FELHÍVÁS

A Városi Begyűjtési Hivatal felhívja a termelőköt, hogy a kukorica, napraforgó, burgonya betakarítás megkezdésének időpontját kötelesek bejelenteni a begyűjtési megbízottaknál (Bérház, I. emelet); a bejelentéseket szombaton délután és vasárnap délelőtt is meg lehet tenni.

Beadási könyvét minden termelő hozza magával.

Nagy András hivatalvezető

Vásártartási hirdetés

Szeged városban Dorozsmai út, (rókusai állomás mögött) 1955. év október 1-én (szombaton) havi állatvásár lesz.

Szeged város egész területéről, valamint egyéb veszménetes helyről szabályzerű marhalevéllel mindenféle állat felhaltható. Minden sertésről, juháról, kecskéről külön-külön marhalevéllet kell kiállítani.

III. ker. Tanács Vb. keresk. csoportja

ARAMSZÜNÉT

A Délmagyarországi Aramszolgáltató Vállalat igazgatóválasztásáról közli, hogy f. hó 25-én (vasárnap) 6—18 óráig aramszünetet lesz. Szatyma u., Kistéleki út, Ilona u., Petres u., Kossuth Lajos sgt. által határolt területen.

Béketelepen. Gyulatelepen. Tolbuehin sugárúton, Korda sor, Szekeres u. és Csáktornyai u. által határolt területen.

Sárvári telep, Hattvastelep, Szabadkai úton Vágóhidtól a volt vámházig. Továbbá: Gyárlárét, Röske, Mihálytelek, Kiskundorozsma, Domaszék, Mórahalom, Asóthalom, Zákányszék, Csorva, Ottó-mos és Pusztamérgesen.

Hivatalos nyereményjegyzék az 1955. évi Országos Mezőgazdasági Kiállítás tárgysorsjátékának húzásáról

A 01—45 sorszámú nyereményjegyzék között a kihúzott sorsjegyek közül a fel-sorolt számok a mellettük feltüntetett nyereménnyel kerültek kisorsolásra. A húz főnyereményt kivéve a kihúzott sorsjegyek közül a fel-sorolt számok a mellettük feltüntetett nyereménnyel kerültek kisorsolásra. A húz főnyereményt kivéve a kihúzott sorsjegyek közül a fel-sorolt számok a mellettük feltüntetett nyereménnyel kerültek kisorsolásra. A húz főnyereményt kivéve a kihúzott sorsjegyek közül a fel-sorolt számok a mellettük feltüntetett nyereménnyel kerültek kisorsolásra.

Sorozat:	Szám:	Nyeremény:	Sorozat:	Szám:	Nyeremény:
	00135	13		02639	20
	00177	02735		02735	20
	00179	02735		02735	20
	00229	02867		02867	20
	00472	02902		02902	20
	00541	02902		02902	20
38	00571	02914	16	02914	16
	00571	02967		02967	16
	00621	03007		03007	16
	00646	03024		03024	16
	00732	03059		03059	16
	00769	03106		03106	16
	00911	03120		03120	16
	00967	03120		03120	16
	01058	03273		03273	16
	01178	03273		03273	16
	01180	03400		03400	16
	01212	03413		03413	16
	01212	03480		03480	16
	01246	03722		03722	16
	01315	03753		03753	16
	01335	03773		03773	16
	01394	03775		03775	16
	01412	05512		05512	16
	01463	05575		05575	16
	01463	05774	34	05774	34
	01464	05832		05832	34
	01612	06025		06025	34
	01658	06206		06206	34
	01797	06315		06315	34
	01798	06326		06326	34
	01846	06359		06359	34
	02033	06380		06380	34
	02033	06386		06386	34
	02049	06387		06387	34
	02065	06431		06431	34
	02104	06431		06431	34
	02115	06389		06389	34
	02115	06505		06505	34
	02160	06542		06542	34
	02169	06622		06622	34
	02276	06908		06908	34
	02313	06952		06952	34
	02321	07032		07032	34
	02328	07219		07219	34
	02462	07228		07228	34
	02470	07286		07286	34
	02479	07415	40	07415	40
	02487	07416		07416	40
	02588	07431		07431	40

Minden nyerő sorsjegyre csak egy nyeremény adható ki. Ha egy sorsjegy száma a főnyeremények között és a sorszállással sorsolt kisebb nyeremények között is megtalálható, úgy minden esetben a kihúzott főnyereményt kell utalványozni. Nem váltható be olyan sorsjegy, amelyet lyukasztással érvénytelenítettek. Azok, akiknek tárgysorsjátékjegyet kihúztak, szerkesztőségünkben megtudhatják milyen nyereményt nyertek.

Anyakönyvi hírek

I. KEROLET

Házasság:

Hogony Béla—Kukovecz Ilona Békési Gábor—Szekeres Klára, Fehérvári Miklós—Hegedűs Anna, Szűcs Tibor—Gulyás Anna, Malát Kálmán—Sastyn Ilona, Takács Odón—Tomity Ilona,

Születések:

Fodor Sándor—Farkas Anna Katalin, Becker Ferenc—Ságh Irén Illdikó, Bagi József—Pap Erzsébet Gizella, Kovács Miklós—Hereg Julianna Miklós, Nyári Antal—Balogh Terézia Terézia, Oláh Sándor—Szalai Anna Gabriella, Pamuk Imre—Sümei Rozália György, Török Mihály—Tari Anna József, Csipei Péter—Tivkuli Sarolta Katalin, Jacsó Gábor—Miklósi Mária Attila, Léval Sándor—Zádori Margit Gyula, Molnár Antal—Miskolczi Piroksa László, Pálkács József—Bozó Matild Edit, Szentesi János—Jernel Ilona, Szabó Mihály—Németh Éva Éva, Vig Vilmos—Kovács Julianna Vilmos, Györfly Imre—Táborosi Rozália Imre, Gyurákovics Imre—Szarka Julianna Imre, Pataki József—Turi Margit Erzsébet, Tatár Antal—Farkas Éva Ágnes, Ujhelyi József—Katoná Etlka Etelka nevű gyermekek született.

Elhalta:

Bödö Istvánné Bozókai Rozália 73, Szilágyi Zoltán 5 hónapos, Pareza Jánosné Kovács Rozália 40 éves, Kakuszi Mihály 8 napos, Lengyel Antal 49 éves, Domó János 75 éves, Tóth József 4 napos, Molnár Margit 8 napos, Horvát János 65 éves, Juhász László 21 napos, Apreskó Margit 78 éves, dr. Sárkány Loránt 76 éves, Tóth Jánosné Kovács Márta 62 éves korában.

II. KEROLET

Házasság:

Dr. Takács Sándor—Tóth Ibolya Ilona, Miklós István—Gárgyán Mária, Lőcsés Dezső—Katoná Jusztina, Faragó Imre—Fortuna Katalin, Szűcs Sándor—Demeter—Dóró-Kovács Ilona, Regdon József—Bétkéi Mária, Abraham Pál—Gera Rozália, Tornay Béla—Pálmai Mária.